

Света Софија – непрекинута Литургија васцелог света

Зашто су Руси из Сан Франциска недавно најбучније протестовали кад је гувернер Калифорније, под изговором пандемије, издао упутство на основу кога се забрањује појање у црквама? Одговор је једноставан. Откада су у IX веку видели како се поје у Светој Софији Цариградској торжествено прослављање је занавек постало обележје руске црквене културе. Из Константиновог Града (Цариграда) и овог Храма пресађена је вера у Христа у Русији. Како описује стара руска *Хроника*, када су посланици руског кнеза Владимира посетили Цариград, прво искуство о Божанској литургији стекли су присуствовањем Светој Литургији. Како је писао пергамски митрополит Јован (Зизјулас), „Црква у Русији је постала толико привржена тој својој почетној самосвести, да је и сама до врхунца развила свечаност и сјај савршавања Божанске Литургије и да њој придаје већи значај неголи онај који се запажа код других Православних Цркава“. И зато је Руски владика гувернеру Њусому рекао: забрана литургијског појања на богослужбеним местима је кршење људских права и верских слобода. А да ли Света Софија има нека *права* ?

Ових дана Реџеп Таип Ердоган игнорише цео цивилизовани и културни свет око себе. Не осврће се на апеле Унеска, Москве, Ватикана, Беле Куће, као што се није обазирао ни на вишегодишње апеле онога који је „обучен у одећу немоћи“ – Васељенског Патријарха Вартоломеја, који га је молио да не приступи том чину. Од једног симбола јединства Ердоган ствара међурелигијску тензију.

Но, гле парадокса: настојањем да Свету Софију претворе у џамију, Турци показују поштовање према њеној величини, желе да изнова доживе њену недокучиву чар. Ко је остао равнодушан пред њеном необјашњивом велелепотом!?

С друге стране, васколики свет је растужен због трагичне одлуке турских власти да

„преобрате“ Ају Софију из музеја у џамију. Многи ће праведно протестовати због одлуке грађанских судова у Турској и покушати да интервенишу како би се ова одлука преиначила. Тражиће да Света Софија остане музеј, управо зато што поштују и њене почетке и даљу историју. Руски Патријарх је рекао да претња Светој Софији јесте претња целокупној хришћанској цивилизацији. Није то случајно. „Руси никад не би постали хришћани да није било Свете Софије“, беседио је 12. јануара 1920. године, у катедрали Св. Павла у Лондону, Св. Николај Жички. Да ли је време да се Византија и Русија поново сусретну, сада када су рањене и једна и друга?

Међутим, оно што више треба да нас забрињава од претварања храма у џамију јесте то што смо ми, хришћани 21. века, постали толико нечујни. Моћна порука Васкрсења не одзвања светом и ми хришћани делимо кривицу за укупни суноврат.

Неће се први пут чути ламент хришћанског народа. Средњевековна елегија (*Песма Свете Софије*, настала после пада Константинопоља), постаје поново актуелна.

*Објављује Бог, објављује и Земља, објављују Небеса,
објављује и Света Софија, Велики Манастир,
са четресто малих звона и шездесет два велика звона,
свако звоно и поп, сваки поп и ђакон.
Близу је да изађу Светиње, и да изиде цар,
глас им дође с неба и из уста Ангела:
„Прекините Херувику и нек се спусте Светиње,
јер је воља Божија да Град постане турски.
Само пошаљите глас у Франачку да дођу три лађе,
једна да узме Крст, друга Јеванђеље,
а трећа најбоља: нашу Свету Трапезу,
да нам је не узму пси и обешчасте нас“.
Владичица се потресе и плаче и сузи.
„Заћути Госпођо Владичице, не плачи, не сузи,
Опет с временом, с годинама, опет ће Твоје да буде“.*

Потресно звуче речи поменутог Николаја Жичког: „Света Софија је најверније и највеличанственије излагање хришћанске доктрине и хришћанског служења – она представља почетак и крај света; то је њено мистичко значење.“

У духу тих речи, позвани смо да се уздигнемо изнад свакодневне, навијачке, политизоване дискусије о овој теми. Док један хегемон потписује указ на основу кога ће се Света Софија поново користити као џамија, хришћани би могли изнова пронаћи утеху и наду, учећи о њеним тајнама и легендама, и слушајући њен глас. Можда управо данас више него икада пре.

Шта можемо ми, обични људи, да научимо? Шта ми заиста знамо о Аји Софији? Свакако, никада нећемо остати индиферентни пред необјашњивом грандиозношћу ове Мајке Цркве. Пре више од две деценије, пријатељ Срба из Атине, Хараламбос Статакис, написао је књигу *Света Софија – Мистичка светлост Велике Цркве и њена архитектонска одежда*. Преводећи на српски језик његов опис најподробнијих детаља, стекао сам визију Велике Цркве, не просто као славног здања, него као живог ентитета са одликама личности. Врсни лекар и филантроп Статакис, просто ме је узео за руку и увео у тајни подземни пролаз, који води кроз кристални осмех сунца, цариградске подземне галерије, до предворја Свете Софије. Затим ми је помогао да прозрем, у онолико колико сам могао, ову Цркву, која делује једноставно у искуству које предаје, али не и у својој структури и структуралним решењима. Она нам се *открива* поступно, мистагошки. Ауторова оригиналност у тумачењу архитектуре и простора је у увођењу *светлости* као ерминевтичког кључа за њено разумевање.

Поента писца књиге о Светој Софији гласи: „она је место и образац бесмртног живота, зато што Логос Божији освећује грађевину и живи у њој као Слика Светлости“.

Изнео бих један, можда и „погрешан“, али надам се проактиван предлог: зашто Света Софија не би припадала и једнима и другима – а тиме и *свима*? Може ли неоотоман Ердоган – који, сва је неприлика, *неће* послушати апеле из целог света да Аја Софија остане музеј – свој указ да допуни клаузулом по којој би и хришћани могли недељом или празником да служе Литургију, ако не у централном наосу, а оно у једном од њених бродова? А ако не тамо, онда можда на јужној галерији на којој су држани Васељенски Сабори и на којој се налази чувени мозаик Деисиса – показатељ последњег великог константинопољског даха, додуше предсмртног, уметности Палеолога?

Да ли је то солонско решење или није, не знам. Са оне стране синкретизма, знам да

би на тај начин Света Софија својим рукама поново миловала све становнике Града.

Уистину, може ли Ердоган – и модерна Турска – показати толики степен хуманости?

Борба за Свету Софију никада није престајала нити је била безнадежна. Јер, ако би њено поразно претварање у џамију значило и њен губитак, тада би се показало да она и није баш тако моћна. Но, можда сврха Аје Софије није у томе да буде поседована, него да она *има* све нас, без изузетка, као *своје*.

У свему овоме, несхватљива Света Софија остаје тиха и неуздрана. Само наставља да нас теши, да нам прашта. И да нас позива на покајање.

Можда не би било лоше да ми данашњи хришћани поново чујемо тихи глас Свете Софије. Да се огледамо у њеној кротости, како бисмо себе боље видели, јер је она – „око универзума“, како је назвао Св. Фотије Велики, 25. марта 862. године. Да помислимо да нам се са материјалним губитком нуди нешто чистије и помирљивије – сâма Ипостасна Премудрост. Јер, храмови који се односе на Софију у Византији увек као своју тему имају *Христа*, а не неки божански атрибут или женски принцип – како је показао о. Георгије Флоровски.

Логика Свете Софије је логика Онога који Себе приноси на жртву да би се спасили Његови, то јест сви, чак и они који Га мрзе, пљују и распињу. Речима једног мудрог Светогорца: „То је једина логика – преокретање наше паралогичне логике. То је Божанско измирење љубави“.

Можда ће на њеном крстоносном путу Света Софија својом неугашеном Литургијом наставити да васкрсава мртве.

[Преузето са: https://teologija.net](https://teologija.net)